

HARDANGERVIDDA VILLREINUTVAL

Notat – dialogmøte cwd 04.01.2021

Mattilsynet har invitert til dialogmøte med ulike aktører 04.02.2021. Villreinutvalet er oppfordret til å holde et 15 min. langt innlegg og presentere tanker om veien videre med utgangspunkt i VKM-rapporten. Nedenfor er en utdypende kommentar til presentasjonen.

Lokal forvaltning – roller, ansvar og prosess

Uavhengig av valg av virkemiddel og strategi fremover er det viktig at dette forankres lokalt. Lokalt er det i dag en klar rollefordeling og fastsatte prosesser som skal gjennomføres ifm. vedtak i bestandsforvaltningen. Villreinutvalet har her en sentral rolle. En prosess der alle organisasjoner og nye aktører fritt skal uttale seg vil ikke føre frem til et felles mål og felles strategi. I denne saken er det selvsagt nødvendig at flere aktører blir involvert og informert. Det er imidlertid nødvendig at de fastsatte prosesser med de definerte aktørene får gå som normalt for forankring av mål og strategi relatert til bestandsforvaltningen. Det er da behov for en mer reell og åpen dialog mellom villreinutval, villreinnemnd, Miljødirektorat og Mattilsyn. Dagens opplegg rundt dialogmøtene er ikke egnet til dette. Konkrete mål for bestanden og jaktuttaket en forutsetning for å fastsette kvoter og tiltak ifm. jakta.

Jakt som forvaltningsverktøy

Jakt som forvaltningsverktøy må være bærebjelken i videre tiltak knyttet til regulering av villreinbestanden. Dette tilsier at en må ha gode prosesser for forankring av mål og virkemiddelbruk hos rettighetshavere, fjellstyrer og jegere. Tiltak må derfor være hensiktsmessige, begrunnet og ikke ødeleggende for videre samhandling. Eventuelle uttak utenom jakt må kun være et supplement til jaktuttak, dersom det objektivt sett er nødvendig. Iverksetting av ikke gjennomtenkte eller unødvendige tiltak vinteren 2021, vil trolig umuliggjøre jakt som forvaltningsverktøy de kommende år. Dette dersom det som følge av tiltaket vil skape stor motvilje hos rettighetshavere, fjellstyrer og jegere. Jakt er frivillig og i denne situasjonen skal frivillighet tas godt vare på.

Smittevei og smittetidspunkt

Rapporten antar en sammenheng mellom cwd-utbrudd i NF og HV. Mangelfull vurdering av hvordan eller når dette eventuelt kan ha skjedd. VKM-rapporten hevder med referanse til NINA (Strand 2015a: Villrein og ferdsel Rondane) at det vinteren 2007 var 300 – 1000 stk. HV-rein nord for rv.7. Ingen merkede HV-rein nær rv. 7 denne vinteren. Villreinutvalet gjennomføre flere rekognoseringer med fly nord for rv. 7. 21. mars 2007 ble det funnet to flokker rett nord for rv. 7 på hhv. 24 og 65 dyr. Ble antatt å være HV-dyr, men kan ikke vite sikkert. En simple merket nord for rv.7 og vandret til HV 1. april 2007.

Har smitten kommet til HV via vandrende rein og dette skjedde i 2007 eller tidligere betyr det at smittespredning har gått sakte. Ikke avgjørende hva som gjøres nå i vinter. Har smitten kommet til HV de siste 5 årene, så er det lite sannsynlig at smittevei er vandrende villrein. Dette gjør at vi har tid til å kjøre en god prosess mht. tiltak og strategi, spesielt mht. bestandsforvaltningen. Bestandstiltak rettet mot villrein må starte med jakta 2021. Ekstraordinært statlig uttak av dyr først aktuelt etter jakt 2021.

Bestandsestimat

Bestandsestimatene i modellen er mye høyere enn alle tellinger og erfaring skulle tilsi. Villreinutvalet har de siste årene gjort bestandsvurderinger i nedre del av hva modellen antyder. Ingen holdepunkter for at utvalet har undervurdert bestanden, snarere tvert om. Trolig lite sannsynlig med mer enn 6.500 dyr før jakt 2021. Dette gir da ca. 900 bukk 3,5 år og eldre ved jaktstart 2021, hvorav under halvparten av disse er eldre enn 3,5 år. Det er derfor store muligheter til å redusere bukkeandelen og også antall eldre bukker via jakta 2021. Det er svært viktig at myndighetene ved bestandsvurderinger ikke bare benytter teoretisk modellering som en vet kan ha store feilkilder, men også bruker kjent kunnskap og erfaring.

Beregning av cwd-forekomst

I beregningene til Vet. Inst. er en stor andel cwd-prøver med ukjent kjønn og alder? Dette da mange dyr ikke er registrert på hjorteviltregisteret. Men det er vel rimelig å anta at fordelingen av prøvene på kjønn og alder samsvarer med felte dyr. Så her kan det beregnes kjønn og alder på ukjente prøver, spesielt for 209 og 2020. Uheldig dersom statistikken ikke ryddes opp i og blir riktig, og at opplegget rundt registrering av cwd-prøver ikke er bedre enn det er per i dag.

Fjerne hele bestanden

Å igangsette fjerning av hele bestanden vurderes ikke å være aktuelt per i dag. For stor usikkerhet omkring hvordan og når smitte har kommet til HV. For uavklar situasjon om smitte kan finnes i andre villreinbestander og hos elg/hjort. For liten kunnskap om denne cwd-variantens virkning og utvikling hos norsk villrein.

Skyte ut all bukk 2,5 år og eldre

Må starte med tiltak som kan begrense smittespredning, om mulig fjerne smittede dyr og samtidig gi økt kunnskap. Starte med å fjerne all eller tilnærmet all bukk 2,5 år og eldre. Uttaket gjøres ved jakt 2021. Kan vurdere å suppleres med annet uttak i 2022 dersom dette er av avgjørende betydning for å nå fastsatte mål. Skal absolutt all bukk 2,5 år og eldre tas ut må det trolig gjennomføres uttak utenom jakt, men jakt antas å kunne redusere antall bukk til et svært lavt antall. Funn eller ikke funn av cwd hos nye dyr avgjørende for videre strategi. Ikke aktuelt med uttak før jakt i 2021, da mål og virkemiddelbruk må avklares og forankres.

Fjerning av bukk vil gi lenger brunstperiode, senere parring av unge simler, senere kalvingstidspunkt og en større andel små kalver som igjen blir små voksne simler. Denne effekten vil måtte antas å skje umiddelbart, samtidig som denne nedadgående spiralen ikke lett kan reverseres ved økning av bukkeandel. Dette er OK i tamreindrifta da alle dyr slaktes selektivt etter vekt. Ikke mulighet til dette hos villrein. Men i dagens situasjon vil muligens dette forholdet være underordnet?

Redusere bestanden / simleandelen

Redusere simleandelen så langt det lar seg gjøre via jakta 2021 kan være et alternativ. Det må imidlertid foretas en grundig vurdering av om det på dette tidspunktet er en nedre grense for hva som er ønskelig mht. simlebestand etter jakt 2021.

Det forhold som tilsier at simleandelen skal reduseres så langt ned som mulig er økt antall cwd-prøver og økt sannsynlighet for uttak av eventuelt smittede dyr. Det er imidlertid et faktum at dersom jakt skal være et forvaltningsverktøy de kommende årene, så kan ikke simleandelen og dermed kalvetilveksten bli for lav. En kalvetilvekst på under 1.500 kalv vil gjøre jakta marginal og krav til presisjon i bestandsforvaltningen og bestandsovervåkingen vil øke. Desto lavere bestand og kalvetilvekst, desto vanskeligere blir det å bruke jakt som forvaltningsverktøy.

En stor utskyting av simlebestanden på Hardangervidda vil i praksis rasere bestanden for mange år. Iverksetting av dette allerede høsten 2021, før det er større sikkerhet rundt eventuell forekomst av cwd hos bukkene på HV og i andre villreinområder, synes mindre formålstjenlig.

Bestandsovervåking

Må få gode bestandsdata. Kalvetellingene fungerer. Opplegget rundt strukturtelling har fungert dårlig de siste årene. Minimumstillinger nå ikke mulig da NAK / flyklubbene per i dag ikke kan påta seg oppdrag. Det finnes ikke kommersielle aktører som kan tilby tjenestene og det er heller ikke økonomi til å bruke kommersielle aktører til dette. Stor usikkerhet rundt bestandstall i en situasjon med lav bestand og cwd-forvaltning vil gi store utfordringer.

Viktig med god overvåking av merkede dyr, beiteforhold og eventuell syke dyr. Ulike aktører som SNO, FH, NINA m.fl. er ute i felt og «observerer rein». Arbeidet må koordineres i tid og rom, og det må utarbeides kriterier for hva som skal observeres og hvordan dette rapporteres. Kan ikke fortsette med at alle aktørene opererer uavhengig av hverandre og observerer rein uten at dette rapporteres til forvaltningen. All aktivitet må inn i et system.

Redusert bestandsstørrelse vil IKKE gi endret arealbruk.

Villreinens arealbruk vil være forskjellig om det er 25.000 dyr og 5.000 dyr. Men erfaring fra siste 20 år med 4.000 – 11.000 dyr før kalving er at arealbruken har vært lik. Det er ikke holdepunkter for å hevde at arealbruken blir forskjellig om det er 1.000 simler og 4.000 simler i bestanden. Simleantall på dette nivå vil ha eksakt samme sannsynlighet for utveksling til andre villreinområder. Faren for utveksling vurderes å være liten.

Redusert bestand vil IKKE gi effekter på bedret kondisjon eller økt kalvetilvekst.

De siste 20 årene har villreinbestanden på HV variert fra 4.000 – 11.000 dyr før kalving. I samme periode er der dokumentert bedring i beitene, men minimal bedring av simlens kondisjon, kalvevekter eller kalvetilvekst. Det finnes ingen holdepunkter på at redusert bestand fra dagens nivå vil gi bedre helsetilstand, økte vekter og økt kalvetilvekst. I alle fall ikke på kort sikt.

Redusert bestand vil trolig ikke gi bedre helsetilstand, gjennom redusert parasittbelastning og redusert fare for fotråteutbrudd ol. Dette siden reinen fortsatt vil bruke de samme kalvings områdene og sommerbeiteområdene som de de siste 20 år. Dette da arealbruken på denne tiden av året i hovedsak synes å være styrt av menneskelig ferdsel og ikke villreinens behov eller bestandsstørrelse. Det eneste som over tid kan bidra bedre helse og redusere faren for miljøsmitte, parasitter ol. er endret arealbruk. Endret arealbruk krevet trolig vesentlig endring av menneskelig ferdsel og aktivitet i de vestre- og nordvestre delene av vidda og muligens også «aktiv gjeting» for raskt å få dyra til å endre arealbruken. Endret arealbruk sen vinter, vår og sommer vil redusere faren for miljøsmitte.

Må fjerne kontaktpunktene – dvs. saltstein.

Det vurderes lite hensiktsmessig å redusere bestanden av villrein og bestandene av elg/hjort i kommunene rundt vidda (der 98% av elg/hjort aldri reiser inn i fjellet) for å redusere muligheten for miljøsmitte på saltplasser i fjellet. Det eneste logiske er å enten fjerne eller å gjøre saltplassene utilgjengelig for hjortevilt. Tilgang til saltplassene er trolig i dag det eneste reelle kontaktpunktet for miljøsmitte mellom artene. Uten tiltak knyttet til saltplassene vil det trolig bli vanskelig å få gjennomført bestandsreduksjon av annet hjortevilt i kommunene rundt vidda.

Annet hjortevilt

Måltrett fjerning eller reduksjon av elg / hjort i fjellet, spesielt i områder med overlappende arealbruk i barmarksesongen. Men lite hensiktsmessig uten samtidig å iverksette tiltak mot saltplassene som i praksis er eneste kontaktpunkt for eventuell miljøsmitte. Villreinvald kan f.eks. godkjennes som elg/hjortevald og tildeles kvote. Myndighetene bør finansiere helikopterfrakt av felt elg/hjort ut av fjellet.

Smittestatus andre villreinområder

En viktig forutsetning for kraftig reduksjon av villreinbestanden på Hardangervidda, og spesielt simleandelen, er en avklart cwd-status i andre villreinområder. Det er derfor viktig at det iverksettes økt innsamling av cwd-prøver fra alle villreinområdene.

Rødberg, 02.02.2021

Svein Erik Lund